

Midnatt råder, tyst det är i huset

Del 1 - första advent

Den 20 december

Pilträden såg hemska ut. Likt groteskt förvuxna puckelryggar stod de tålmodigt väntande och när bussen passerade förbi var det som om de lutat sig fram och spanat in genom fönstren. Tova sjönk ihop ytterligare i sitt säte, gjorde sig så liten hon kunde. Men ingenting hände. Skolbussen fortsatte sin tröstlösa resa längs pilevallen. Hon hade suttit där ensam sedan bussen lämnat skolan i Löderup. Längst bort bodde hon, vid sista hållplatsen på turen, bortom Örum. I snart ett år hade hon bott här ute, ett år som inte besparat henne någon sorg.

Denna kväll skulle Anna komma och hämta henne hem till sig. Där skulle Tova få sova ett par nätter. Sedan skulle moster komma ner från Göteborg, om hon nu kunde slita sig från den där Jocke. Det verkade svårt, tänkte Tova. Att bli föremål för välgörenhet var en ny erfarenhet för henne och skammen brände henne fortfarande i bröstet.

Hennes klassföreståndare var i och för sig hygglig, men den kompakta tystnad som sänkt sig över klassen när han frågat vem som kunde hysa Tova under veckan var tydlig nog. Tova var tacksam att hon satt i främsta raden så hon slapp att se hur klasskramraterna utbytte menande blickar. De skulle betyda: Kom inte hit om du inte pallar rycken.

Och de hade rätt, tänkte Tova, hon var inte tuff nog för detta, men vem skulle vara det? Anna hade åtminstone den goda smaken att inte klaga inför de andra. Det är alltid så, tänkte Tova, den svage ledaren ger det obehagliga uppdraget till den mest medgörliga, inte för att det utförs bäst då, utan för att slippa konflikt. I kapprummet hade Anna sagt att hon skulle komma förbi efter nyheterna. Tova lovade att vara klar då.

Utanför bussfönstret hade den skumma eftermiddagen redan börjat gå över i det tröstlösa skånska vintermörkret. Hemma var vintrarna ljusa. De tigande snömassorna motade bort mörkret och när hon cyklade hem på vinterkvällarna kändes det alltid tryggt. Stjärnhimlen var hennes tak. Men flytten från Småland till Skåne hade ställt hennes värld på ända. Tova var tolv år och hade lämnat sin trygga klass på Enehagens skola i Värnamo för att med utstuderat ointresse välkomnas av klass 6B på Löderups skola.

Tova lutade pannan mot den svala rutan. Vibrationerna fortplantade sig från bussen till hennes huvud och snart började det klia i tandköttet, som om tänderna höll på att skakas loss. Hon drog ner mössan och lutade på nytt pannan mot rutan. Hon längtade efter det vaga illamående som snart borde komma. Om hon var sysselsatt med magen kändes inte hennes hjärta så tungt.

Tova drog en fuktig lovikavante under näsan och kände den välbekanta doften. Det luktade hemma. Men Tova visste att när bussen skulle sakta in för nästa hållplats och hon skulle stiga av, så väntade där inget hem. För ett år sedan hade de varit tillsammans och lyckligt ovetande om vad en sadistisk framtid hade i beredskap åt dem. För snart ett år sedan hade de flyttat till Österlen. Och nu var hennes pappa död och hennes mamma låg på lasarettet i Kristianstad.

Den 6 juli

Det var sommarens varmaste dag som hon och mamman tagit ledigt från renoveringsarbetet för att åka till Tosselilla Sommarland. Mamman hade förgäves försökt att övertala Tova att ta med sig en kamrat. Men tanken på att tillbringa en halvtimme med klasslistan framför sig och den svettklibbiga luren mot örat och att gång på gång tvingas höra samma krystade ursäkter fick hennes mage att knyta sig. Hellre då åka ensam med mamma och tillåta sig vara riktigt barnsliga, bara de två.

Efteråt hade hon försökt erinra sig om något underligt hänt under morgonen, något som skulle kunna tolkas som ett varsel. Men ingenting ovanligt hade hänt. Det var en vanlig

sommarlovsmorgon när mamma och pappa som vanligt hade smugit sig in i sängkammaren efter frukosten medan Tova såg på Sommarmorgon. Det var pinsamt, tyckte Tova, men som vanligt låtsades hon att hon inget hade märkt.

Pappan skulle arbeta på huset, sade han, men Tova visste att han skulle ägna sig åt sin favoritsysselsättning: att sträcka ut sig på hennes stora studs matta med Ystads Allehanda. Om man lade sig i rätt vinkel mot solen blev det skönare än i en hängmatta, brukade han säga. Ibland fick hon sparka honom i sidan för att han skulle flytta på sig. Studsmattan var ju faktiskt hennes, även om han hade betalat den. Hon hade tjatat sig till den största och dyraste på Bo Ohlssons, den med tätast matta, av slitstark nylon. Hon ansåg sig fortfarande förfördelad efter flytten och pappans dåliga samvete gav en snabbfil till hans plånbok.

De stod i kön i trappan upp till vattenrutschkanan när de första svarta molnen kom inblåsande från Bornholmsgattet. När de tornade upp sig såg de ut som när man målar akvarell och doppar penseln så att den svarta färgen löses upp och virvlar runt i vattnet som ett lekfullt fiskstim.

Utsikten från toppen av rutschkanan var bedårande och i hänryckning slog mamman ut med armarna och ropade med dånande stämma:

”Skåden Kaanans land!”

En liten pojke som väntade tillsammans med dem ryckte till och kröp ihop bakom sin glidmadrass. Tova, som kände sin mammas skämtlynne, viskade lugnande till honom:

”Alltså, rutschkanans land, förstår du.”

Pojken klippte med ögonen.

När det var deras tur att åka hade vinden friskat i och de höga björkarna borta vid parkeringen såg ut som en grupp headbangande hårdrockare. Så hade hon sagt, hennes mamma, och de hade skrattat åt liknelsen. Så hade de lagt sig på sina madrasser och rutschat utför. Det kändes som att flyga och med madrassen som en improviserad vinge lättade Tova i ett gupp och när de plöjde ner i bassängen stod vattnet upp i en glittrande solfjäder.

Då de kom upp till ytan hade de hört det första mullret och funktionärerna hade rusat till för att sjasa ner besvikna stora och små barn ur tornet. Snart kom den första åskknallen och även simbassängerna utrymdes. Ögonblicket efter sprang sommarrusiga människor kors och tvärs för att komma undan regnet.

Tova och hennes mamma hade kurat ihop sig i bastun vid foten av vattenrutschkanan. Det var en härlig känsla att skula där tätt tillsammans. Den påtvingade närheten till de andra okända, insikten om den delade obetydligheten inför naturen skänkte en känsla av gemenskap. Främlingar såg på varandra och log, utbytte menande blickar. Efter varje blixtnedslag räknade man högt: en pilsner, två pilsner, tre pilsner... Någon berättade att hans farfar som glytt kunnat räkna till tio eldsvådor från Hammars backar.

Just då hade det kommit en sådan kraftig åskknall att Tova var säker på att ljudet kommit före blixten. Glasrutan skallrade som av ett kraftigt slag och någon hade ropat till. Med ens var trevnaden borta och tankarna gick istället till gods och gård. Så snart det strilande regnet avtagit en smula begav sig några iväg hemåt, fortfarande i sina badkläder. Men Tova och hennes mamma hade suttit kvar, tätt tillsammans.

När de kom hem var inte pappan där. Det var en smula underligt, för de hade bara en bil så han hade ju knappast åkt till sitt favorittillhåll, Lantmännen i Borrby. Enda grannen var en gammal gumma i en skånelänga nere vid vägen men dit hade han väl knappast gått. Förmodligen hade han tagit en joggingtur, tänkte de. Det var tydligt att han hade varit igång med att skrapa fönster och förmodligen hade han tröttnat på arbetet och att vila på studsmattan. Men vänta...

Studsmattan såg inte ut som vanligt. Det saknades något och ställningen verkade liksom böjd. Tova förstod till en början inte vad hon såg. Hela studsmattan var massakrerad. Väven var borta och gräset runtom svett. En lukt av bränd plast stack henne i näsan. Själva ställningen verkade ha skakats om av en jättes hand och en sektion var helt ihoptryckt medan de andra delarna knappt hängde samman. På det avsvedda gräset i mitten av stålställningen låg en svartglänsande klump av stelnad, hopgyttrad nylon.

”Mamma! Kom och titta! Blixten har slagit ner i studsmattan!”

Det var ovedersägligt. De stod stumma inför detta bevis på den oerhörda kraft som himlen släppt lös och mamman undrade om det kanske varit blixten från den väldiga knall som de hade hört på Tossellilla. Det var skönt i alla fall att huset hade klarat sig, fast litet underligt att den höga almen inte dragit till sig blixten. Visserligen stod studsmattan på en stor gräsplan en bit från huset,

men trädet stod precis intill. Det var väl metallställningen som verkat som en magnet, kom de överens om.

På kvällen började de bli oroliga. Pappans gamla Crescent stod kvar i förrådet och arbetet med fönstermålningen verkade lämnat i brådrasket. Så väl skrapan som stålborsten låg framme bredvid burken med träolja och den lilla runda penseln. Han måste ha ämnat återgå till arbetet nästan genast, för annars skulle han aldrig lämna det så. De hade bara bott där ett halvår och hade nästan inga bekanta alls i trakten. Föräldrarna hade förlitat sig på att Tova skulle få kompisar vars föräldrar de i sin tur sedan kunde bli vänner med. Men så lätt hade det inte gått.

När klockan var halv tolv på kvällen ringde mamman för elfte gången till pappans mobiltelefon och återigen gick signalerna fram utan att någon svarade. Då krängde hon på sig sin gamla Fjällrävenjacka och gled i sandalerna. Med steg som till en början var bestämda traskade hon nedför deras väg. Underlaget var besynnerligt mjukt. Sandjorden blandades med småsten och flisor från gamla tegelpannor. Mittrenen var högvuxen av gräs och tistlar som brukade borsta bilens underrede. På ömse sidor om vägen gick vågorna i kornfältet. Eftermiddagssolen hade torkat upp regnet och kvällsbris från havet blåste nu kornet i besynnerliga arabesker. Om hon sträckte ut båda händerna kunde hon nästan känna kornets långa vippor smeka sina handflator.

Utanför den gamla skånelängan stannade hon. Det var nästan midnatt men sommarhimlen var hög och man kunde se eternittakets sjok av gula lavar och mörkgröna mossor. Fortfarande skars kvällshimlen av svalornas till synes planlösa flykt. De vitkalkade väggarna lyste spökligt i natten men från ett fönster kom det varma skenet från en läslampa. Hon knackade på och hörde någon röra sig därinne. Den gamla stallyktan surrade till och så badade hela fasaden i elektriskt ljus. Det korta ögonblick hon såg sin bild reflekteras i dörrens glas skämde hon. Vad skulle hon säga?

”Hej, granne som vi i vanliga fall totalt ignorerar! Har du min man här?”

Inget skrapande av nyckel i lås förebådade öppnandet av dörren. Hon har inte dörren låst, hann mamman tänka innan hon rättade till anletsdragen, hälsade, bad om ursäkt och förklarade sitt ärende. Men, nej, gumman hade inte sett något, och nej, han hade inte varit där och visst, hon skulle meddela dem så fort hon hörde något.

På vägen hem tänkte mamman hur fel man kan ta på folk. De få gånger de sett gumman hade hon verkat sträng och avvisande, men nu i nödens stund var hon deltagande och vänlig, inte alls på något närgott och skadeglatt sätt, utan uppriktigt. Det säger en del om folk här, tänkte hon.

På morgonen hade oron gått över i de första stadierna av panik. Att hänge sig åt praktiskt arbete är då det enda sättet att hålla känslan stängd, känslan att vara på väg att lösas upp i sina beståndsdelar. För varje minut försågs nya föresatser med nya hålltider: om han inte hört av sig innan kaffet runnit ner, så... Och: om han inte hört av sig innan Tova kommer in igen, då ska jag ringa polisen och sjukhuset; eller om koltrasten fortfarande sitter kvar på den grenen när jag tittar ut genom fönstret igen, då ska jag ringa till hans chef i Ystad. Men tiden gick och hålltiderna överskreds obönhörligt. För fjärde gången den morgonen ringde hon till hans mobiltelefon.

För Tova blev oron ett djur som satt uppflugit på hennes axlar. Dess tunga och varma kropp låg som ett kvävande obehag och klorna skrapade mot hennes nyckelben, hennes öron hettade i djurets andedräkt. Tovas lungor kändes grunda, som om hon inte kunde få ner tillräckligt med syre. Det kändes bättre ute i trädgården. För tredje gången gick Tova bort till logen. Den stora, böjligen dörren skrapade som vanligt mot stenbeläggningen och kom i ett par sekunders självsvängning. Åter igen ropade hon: ”Pappa!”, men för varje gång hade rösten blivit svagare och tonfallet mindre uppfordrande. Hon klättrade upp för stegen till logen och kikade upp. För ett ögonblick tyckte hon sig se en rörelse i ett hörn. Det var som om någon blixtnabbt hade plockat ihop sina pinaler och flytt. Men när Tova kom upp såg hon att hålet i väggen var för litet för en människa. En katt, tänkte hon och klättrade ner.

Tovas hjärna kämpade med att skapa ett sammanhang. Hade hennes föräldrar bråkat utan att hon hade märkt det? Var det något fuffens på pappans jobb som hade tvingat bort honom? Det spelade mindre roll. Vilken förklaring som helst var bättre än ovissheten. För att skingra tankarna gick Tova bort till studsattan. En stunds hoppande brukade kunna rensa upp i tankarna. När hon kom fram mindes hon: blixtnedslaget.

Hon gav stålramen en lätt knuff och den vinglade till och ett segment föll ur ramen. Där på marken låg den sönderbrända väven. Det var ett enda svart gyttor av bränd nylon. Tova sparkade till klumpen. Till hennes förvåning var det stumt, kompakt. Det ömmade nästan i foten. Det kändes närpå som när pappan låg och latade sig där och hon måste ge honom en spark för att han skulle

flytta sig. De gångerna hade hon irriterat sig på honom, men denna gång skulle hon låtit honom ligga kvar, kanske till och med gjort honom sällskap, lagt sig på hans arm och känt hans doft.

Det var då hon hörde signalen. Det var ingen tvekan om saken: det var pappans speciella mobilsignal. Det lät lågt och liksom dämpat, som kom det från djupet av en väska. Tovas hjärta tog ett glädjeskutt. Hon vände sig om och förväntade sig att få se sin pappa där. Där stod ingen. Hon vände sig mot jasminbusken som stod intill men när hon kom närmare märkte hon att signalen lät svagare där. När hon kom tillbaka till sin studsatta hörde hon att ljudet kom nerifrån.

Klentroget stod hon och såg på det svarta byltet. Så tittade hon upp mot huset och först vägrade hennes hjärna att inse sambandet. Hennes kropp reagerade snabbare än hennes hjärna. För knäna vek sig och kallsvetten bröt ut över hela kroppen.

Vad hon hade sett var mamman i köksfönstret, mamman med sammanbiten mun och telefonluren tryckt mot sitt öra. Det var hon som ringt till pappans mobil. Signalen hade gått fram och Tova hade hört den. De behövde inte längre leta efter pappan. Tova hade hittat honom.

När ambulansen kom hade polisen redan varit där en stund. En ung kvinnlig polis satt i köket med Tova och hennes mamma medan kollegorna inspekterade fyndplatsen. Mot reglementet hade hon gett mamman en tablett att lägga under tungan. Den skulle få smälta där och efter ett par minuter skulle det kännas lättare, nästan hanterligt. Det var kanske själviskt av henne att göra så, men hur ska man förklara för en ung kvinna att studsattan som hennes man legat och solat på träffats av blixten? Hur ska man förklara hur den täta nylonmattan måste flammade upp som en fackla, hur det måste ha låtit när den på en sekund blivit övertänd och den smältande fibermattan klistrat sig fast runt hans kropp, hur hans skrik måste ha blandats med ljudet från fjäderfästena när de gav vika och hur studsattan rullades ihop kring hans kropp som en kokong? Och hur han smälte ihop till en klump grillat kött, inlindad i en tusengradig brinnande filt.

En storvuxen polis kom in genom köksdörren och hans enorma kroppshydda till trots lyckades han uttrycka både deltagande och auktoritet på samma gång. Han böjde sig fram och viskade något till den kvinnliga polisassistenten som tittade upp på honom, såg sedan från mamman till flickan och nickade sedan medhåll. Den manliga polisen harklade sig:

”Jag förstår att det måste vara svårt, men jag har en fråga att ställa. Vet ni vad den där koppartråden är till för? Det finns ju en koppartråd fastknuten i studsattan, i själva ställningen och andra ändan är fäst högt opp i almen, jädra högt opp. Vi kan inte se riktigt var den är fäst. Man måste ha använt en skylift eller så är det någon...” och här såg han på Tova, ”som är lätt och vig och har knutit fast den.”

I mammans huvud hade farten saktat av, det snurrade inte så infernaliskt längre och i den kemiskt fjättrade hjärnan framstod makens död som ett intressant faktum, något hon skulle tänka över senare. Hon visste att det var tablettens som gjorde det och hon förundrades över att hon samtidigt kunde tänka klart. Hon svarade:

”Koppartråden köpte min man i våras. Han skulle spänna den mellan taknockarna på huset. Det skulle hindra mossan att få fäste, något med koppar och kemisk balans och att fågelskiten inte skulle... Han satte upp den nu i somras. Är det den du menar?”

”Vi vet inte om det är den, men det verkar som att någon flyttat koppartråden från hustaket till almen och knutit andra ändan i stålställningen. Det är ju rena stolleprovet. Alla vet ju hur det kan åska här. När det är strängt letar ju blixten efter något att slå ner i. Här finns inga åskledare som inne i stan, men den där koppartråden måste ha funkade lika bra. Den som riggade koppartråden gjorde om studsattan till en elektrisk stol.”

Del 2 - andra advent

Den 21 december

Adventsljusstaken på köksbordet höll fyra ljus. Men fastän det hade varit tredje advent var det bara två ljus som varit tända. Sedan mammans olycka hade det inte känts kul att tända några fler

ljus. De envisa tårarna och de kväljande snordalkarna som hon svalde ner i skolan svämmade över så fort hon kom hem. Längre låg hon med ansiktet i kudden. Den skulle fortfarande vara våt när hon gick och lade sig på kvällen.

Men nu var det onsdag och det betydde Kamratposten. Därför torkade hon tårarna med ärmen och med pappans enorma joggingskor kippande om hälarna gick hon ut på vägen och ner till korsningen där de två brevlådorna hängde. Mörkret föll snabbt nu och stubbåkern på ömse sidor om vägen verkade sluka det sista av dagsljuset. Hon tittade upp mot himlen för att se om det fanns något tecken som förebådade snö. Men där fanns inget annat än det fuktiga mörkret. En ostkupa, tänkte hon, det är som att leva i en ostkupa.

Hon tömde lådan och traskade tillbaka upp till huset. Förutom räkningarna fanns där ett kuvert adresserat till henne, underligt nog utan vare sig avsändare eller fullständig adress. Inte var det frankerat heller. Hon tog fram en kökskniv och öppnade det som hennes pappa brukat göra: från kortsidan.

Brevet var från gumman nere vid vägen. Asta hette hon tydligen. Tova fick gärna komma ner dit om hon ville prata litet, spela kort eller fika. Tova vek ihop brevet och lade tillbaka det i kuvertet. Hon vände på det och höll det upp mot ljuset. Detta var det första brev hon hade fått. Fast det kanske inte räknades om det inte var frimärke på, tänkte hon. Mejl hade hon så klart fått och SMS och sådant, men ett så här gammaldags brev! Det kändes litet högtidligt. Tova ställde det ovanpå köksfläkten så att hon kunde se det från bordet. Hon tänkte inte gå över till gumman, men det kändes ändå trösterikt.

När hon ställde väskan med sina nattsaker vid ytterdörren slog det henne. Anna hade sagt att hon skulle bli hämtad efter nyheterna. Vilka nyheter hade hon menat? Tova hämtade tidningen för att se efter. Hennes föräldrar, eller hennes mamma, brukade alltid se Aktuellt kockan nio, fast Rapport var ju slut klockan åtta och på TV4 började nyheterna tio. Tova rynkade pannan. Hon ville inte ringa, för det skulle verka påfluget. Det var redan tillräckligt pinsamt att behöva övernatta hos en klasskamrat som inte ens var en kamrat.

Hon önskade att mostern kunde lämna Göteborg och äntligen komma till henne. När Tova ringde för att berätta om olyckan var det första mostern sade, att hon skulle komma ner och fira jul och Tova hade blivit så lättad, så glad. Men så kom den, brasklappen, det som drog fram ur minnets djup händelser från det förflutna: brutna löften, svikna förtroenden och inställda sammankomster. Det var just likt mostern och nu var det Jocke, nya killen. Men hon hade sagt att hon ändå säkert skulle kunna komma ner till jullovets början, på fredagen var det väl? Jodå, lita på mig. Så hade det låtit, fast Tova var luttrad kunde hon inte tillåta sig lyxen att tvivla på mosterns ord. Det var helt enkelt det enda hon hade att hoppas på.

Vanligtvis brukade hon irriteras av reklamen på TV4. Men denna kväll var det annorlunda, för reklaminslagen sköt upp den avgörande insikten, det obönhörliga faktum att nyheterna snart skulle vara slut och ingen kommit för att hämta henne.

Hur många gånger hade hon redan varit ute i tamburen, först för att lyssna vid den stängda ytterdörren, för att sedan glänta på den och så slutligen öppna den och gå ut för att spana och spant lyssna neråt vägen? Inte ett ljud hördes i den fuktiga decemberkvällen som snart omärkligt skulle glida över i natt. De skulle inte komma, hon begrep det och hon insåg att hon skulle komma behöva tillbringa natten i huset ensam.

Först tänkte hon lägga sig i mammans säng där det luktade tryggt. Men i det ögonblicket insåg hon att hon inte ringt sin mamma på kvällen som hon hade lovat. Hon hade varit så koncentrerad på det andra att hon rent glömt bort det. Nu kändes hennes glömska som ett svek och hon märkte hur tårarna steg i ögonen. Istället lade hon sig på sin egen säng med kläderna på, tog sin nalle i famnen och låg stilla med blicken i taket.

När de först hade flyttat in hade innetaket varit lågt och kvävande, täckt av Trätexplattor. Sedan kom tog över huset hade de försökt återställa husets gamla prägel. Därför såg hon nu upp på de grovt tillyxade takbjälkarna som vitbetsats efter att träflisplattorna tagits bort. Hon mindes blandningen av uppsluppen utmattning och barnslig nybyggarganda som hade präglat vårens renoveringsarbete. Föräldrarna hade alltid verkat trötta, men samtidigt gladare än hon någonsin hade sett dem. Därför ville hon inte störa dem med sina problem. Det skulle säkert ordna sig i skolan, vad det led.

De hade flyttat in precis före jul och huset de hade tagit över hade stått tomt en längre tid. Hela familjen hade utrustats med skurhinkar och svabbar och pappans nyinköpta bygglampor hade badat varje rum i ett magnesiumkallt ljus. Meter för meter skurades golvtilljorna och hink efter hink med hett smutsvatten tömdes vid husknuten och snart fanns där en vattenpöl som

täckte halva innergården. När pappan tömde sin hink för tredje gången hivade han ut hela innehållet i en präktig kaskad och ryckte till.

”Ja?”, ropade han, och sedan: ”Tova?”

Tova stack ut huvudet ur köksfönstret. Hon hade aldrig skurat bakom en spis förut och hade precis bestämt sig att detta var första och sista gången. Hon var tacksam för ett avbrott i arbetet. Hon såg frågande på sin pappa.

”Vad ville du?”

”Jaså”, sa pappan. ”Var det där du var... Jag tyckte bara att det var någon som ropade till när jag tömde hinken. Det lät lite som du. Glöm det.”

Tova gav sin pappa sin väl inarbetade förvänta-dig-inga-besök-på-ålderdomshemmet-blick och skakade på huvudet. Det hade inte betytt något då, men efterhand hade känslan kommit smygande, känslan att inte vara ensam. Det kändes aldrig skrämmande, snarare en smula störande, som förväntan inför en efterhängsen kompis som jämt kommer och ringer på. Också mamman hade känt av det när hon varit ensam hemma, men pappan hade så klart avfärdat det som fantasier. När hon nu låg i sin säng och väntade på gryningen var det däremot mycket svårt att inte tänka på det.

Den 22 december

När hon nästa dag efter skolan åter stod på sin busshållplats och såg skolbussen försvinna bort kändes biten upp till huset som en omöjlig sträcka. Dagen kändes nästan varm och hon slet av sig halsduken som klistrat fast mot huden. På nyponbusken vid hållplatsen hängde fortfarande svarta och röda nypon och under det torra fjolårsgräset i vägrenen spirade en ny grönska. Det är fel, tänkte hon. Det ska vara snö nu. Till jul måste det komma snö. Detta är ju också Sverige, även om det inte vill låtsas om det. På julen ska det vara snö. Så är det bestämt.

Hon tvekade innan hon tog det första steget in på deras väg. När hon genom skosulan kunde känna den tysta sanden istället för den knaggliga asfalten visste hon att det var vägen till ensamheten.

Det var då hon kom att tänka på brevet, för ett stenkast upp från vägen låg gummans hus. Asta hette hon visst. Det kändes pinsamt att bara knacka på, men om hon lanade runt på vägen ett tag kanske hon skulle bli upptäckt och inbjuden.

I samma ögonblick hörde hon en bil sakta in på landsvägen och hon vände sig om. Genast kände hon igen gummans röda Nissan. Nästan vårdslöst svängde bilen upp på deras väg och bromsade in bredvid Tova. Bilrutan på passagerarsidan sänktes med ett surrande och Tova hukade sig för att kunna se in. Där satt hon, som hon hade sett henne många gånger förr, men nu var läget ett annat. Tova ansträngde sig för att se ut som en man vill bjuda in.

”Men hej på dig!”, sade gumman. ”Vilket sammanträffande. Kan du hjälpa mig in med kassarna? Jag har varit och julhandlat och som vanligt köpt för mycket. Vill du inte det?”

Det ville Tova gärna och när bilen parkerats hjälpte hon den gamla gumman in med kassarna. De var verkligen rätt många och rätt tunga, men nog verkade tanten vara vid rätt god vigör, tänkte Tova. Kanske var detta med kassarna bara en förevändning för att få känna sig barmhärtig och god. Denna misstanke fick genast fäste i hennes mage, som nu helt gick på tomgång.

Natten hade varit lång och hon hade flutit in och ut i sömnen och när hon på morgonen stigit på skolbussen hade hon bara fått i sig en mun julmust och ett par pepparkakor. Skolmaten åt hon inte. Välgörenhetsspöket vaknade och hon bestämde sig för att gå upp till sitt så fort de var klara.

Men när deras arbete var utfört tog gumman fram ett paket mjuk pepparkaka, mejerismör och en liten bit ost som hon stack under näsan på Tova.

”Denne Grevén har bara Lanthandlaren i Vitaby. Du tycker väl jag är tossig som kör ända dit för den, men när du får smaka kommer du att förstå. Här är kaffebönorna och där är bryggaren. Jag vill ha det starkt. Se så, sätt igång!”

Och Tova tycktes inte ha något val. Koka kaffe hade hon gjort många gånger tidigare och själv hade hon druckit kaffe sedan hon gick i lågstadiet. Under tiden hörde hon hur gumman dukade i salongen. Så snart det praktiska arbetet var utfört var också respiten över. Hur obönhörligt långsamt rörde sig inte tiden i väntan på den spelöppning som måste komma. Åsynen

av deras lilla traktering hade inte framkallat någon matlust och istället satt Tova och rörde mekaniskt i en liten vit kaffekopp med blå rosett.

”Jag hörde om din mamma”, började gumman, ”och det var en herrans tur att det inte gick värre. Du vet, din pappas olycka är inte den första som har hänt borte i ert hus och din mamma lär inte vara den siste och ramla ner för en trappa. Det är väl rättare sagt så att det hänt mycket råkigt där. Men något övernaturligt tror jag inte har hänt där, bara vanliga sorger och bedrävelser.”

Tova rörde tyst i sitt kaffe. Visst mindes hon att barnen i skolan viskat om huset, men hon hade trott att det var henne det var fel på, som vanligt. Visserligen hade föräldrarna tyckt att de gjort en ovanligt god affär när de köpte huset. Där fanns inga andra bud än deras och Tova insåg nu att hon aldrig hade träffat de förra ägarna. Hon mindes att de suttit i ett fullt litet mötesrum på banken i Tomelilla när hennes föräldrar avslutade affären, men hon mindes bara mäklaren och bankkvinnan. Hennes tystnad tolkades tydligt som uppmuntran, för nu fortsatte Asta:

”Jag minns att far berättade det här. Det hände han var påg och min farfar rådde om detta stället. Omkring år 1910 måste det väl ha varit. Det var på hösten någon gång före gryningen som farfar väcktes av att det bultade på dörren. På den tiden visste man att de som kommer och knackar före gryningen inte kommer med några glädjebud. På trappen utanför stod nabon Alva Nilsson. Det var hennes man, sade hon, hon trodde att han var död.

Alva och Ola hade levt som hund och katt så länge folk kunde minnas. Han bodde på vinden medan hon rådde om kök och kammare. Hon lagade mat för två, åt först och gick in till sitt. Då gick Ola ner. För att pigga upp sig brukade Ola göra sig ett par turer ut till vedskjulet, för där förvarade han brännvinet.

Under den tid de fortfarande bodde samman brukade Alva läsa över Ola för hans eviga Ljungstrandare, det är alltså kaffekask som man blandar direkt i kannan. Så gick det som det måste.

Han hade väl gjort sina ärenden extra flitigt denna natt, och när Alva vaknade i vargtimmen kände hon direkt att något var på tok. Efteråt skulle hon försöka förklara vad det var som hade väckt henne och hon försökte då klä i ord det som inte kan fattas och än mindre sägas. Hon hade i sömnen hört de välbekanta ljud den knarrande trappan gav ifrån sig då mannen smög sig ner på väg ut till vedboden. Hon hade sedan hört de långsamma stegen då mannen hävde sig upp för den branta trappan. Det var bara det att hon hört honom gå ut än en gång och inte hört honom komma hela vägen upp. Det förhatliga ljudet av de gnisslande golvtilljorna där uppe hade aldrig stört hennes sömn.

Därför hade hon vaknat och gått upp. Hon hade funnit honom hängande med huvudet fastkilat mellan spjälorna till trappträcket. På sin väg upp måtte han ha vinglat till och vridit sig runt för att få tag i motsatta väggen men måttat fel och istället lyckats få in huvudet där det satt som i ett skruvstöd, ordentligt ådraget av hans egen kroppsvikt. Jag tror att det var veckan före jul som det hände.”

Del 3 - tredje advent

den 22 december

Tova hade slutat att röra i sitt kaffe. Berättade gumman detta för att trösta henne? I morgon var det skolavslutning och sedan skulle mostern komma och rädda henne från denna virriga gamla tant. En natt till ensam i huset skulle hon orka med, om hon måste. Hon tackade för kaffet som hon inte hade smakat och ursäktade sig. Huset måste ställas i ordning för mostern. Tova insåg att det måste verka ovänligt, men hon vägrade envist att nappa på någon av alla de krockar som Asta lade ut: övernattnings, julbord, julotta. Det var säkert välmenat alltsammans, men samtalsämnet hade blivit alltför hemskt för Tova.

Mammans frånvaro kändes nästan outhärdlig när hon stod vid garderoben. I vanliga fall skulle hennes mamma lagt ner mycket energi på att välja, tvätta och stryka den klänning som hon tyckte att Tova skulle ha på skolavslutningen.

Själv skulle hon i sin tur tjura och protestera, vägra och själv välja ut något modernt provocerande plagg. Så skulle de gå och lägga sig som ovänner och på morgonen skulle hon ändå ta på sig klänningen och hennes mamma skulle bli så glad. Nu tittade hon i den nästan tomma garderoben och insåg att de flesta av hennes kläder redan använts och nu låg i hennes "floordrobe", som hennes mamma brukade kalla golvet som var översvämmat av kläder.

Då hörde hon det uppmuntrande ljudet från sin mobiltelefon: ett SMS! Snabbt slank hon ut i köket och fiskade upp telefonen från köksbordet. Ja! På displayen stod Moster Crazy och Maja tryckte otåligt på telefonens mittknapp.

Efter att ha läst halva meddelandet lät Tova telefonen falla ner på köksbordet igen. Hon behövde inte läsa det till slut. Inledningen hade varit värtalig nog. Det var Jocke, såklart. Han var så känslig efter sin skilsmässa och saknade sina barn så mycket. Det måste Tova förstå att han då inte kunde lämnas ensam bara för att hon skulle fira jul med Tova. Dessutom var ju Tova så stor nu och hennes mamma skulle ju få komma hem snart. Och nästa gång de träffades skulle mostern ha med sig en jättefin julklapp.

Det kändes som om hon svält en stor portion glass. Magen blev iskall och verkade öppna en falllucka så att hela underlivet och låren sköljdes av denna våg av issörja. För första gången sedan mardrömmen börjat på nytt kände Tova paniken komma krypande. Den kopplade ett kvävande grepp om hennes hals och luften kändes plötsligt för grov och tjock för att nå ner i hennes lungor. Hon hörde sina väsande andetag och såg sig hjälplöst om. Kunde ingen hjälpa henne?

Hon kände att hon måste gå på toa. Kroppen måste ha sin egen intelligens, tänkte hon där hon satt på den kalla toalettringen. När kroppen såg till sina behov blev huvudet distraherat. På den kalla, lilla gästtoaletten med väggar inpyrda av hundraåriga fjärtar började världen att återfå sina rätta konturer. Tova vägde för och emot och så för igen. Sedan packade hon de sista av sina rena kläder, släckte och låste och gick hem till Asta.

"I morgon är det väl skolavslutning? Se då till att försöka sova gott i natt så du orkar med alla festligheterna."

Astas gestalt avtecknade sig i motljuset från dörren. Hon såg komisk ut, som en gumma ur en saga: på en rundhyllt kropp satt ett huvud med vitt, ulligt, tunt hår, stålbågade glasögon och en mun som inte kunde sluta le. Hennes tänder, tänkte Tova, hur kan hon ha så jämna tänder?

Sängen var bäddad på ett sätt som Tova aldrig hade sett: ett underlakan och ett broderat lakan över det, så överst ett tjockt och tungt, purpurrött täcke och så ovanlakanet vikt över, som en haklapp. Utdragsängen hade först verkat alltför liten men tillsammans lyckades de dra ut den till lämplig längd. Madrassen kändes knölig men Asta sade att det var tagel i den, precis som i Hästensängarna. Där hon nu låg med täcket bokstavligen upp till näsan kände hon sig äntligen trygg.

"Du sa något i går om att det var fler hemska saker som hänt i vårt hus. Kan du inte berätta något mer?"

Asta förblev stående i dörren ett ögonblick men så steg hon in i kammaren och drog fram en karmstol och satte sig tillrätta.

"Ja, som jag sa i går så är det inget övernaturligt, inga spöken eller gastar, bara alltför mycket mänskligt elände. Det du nu går igenom, din stackare, var inget ovanligt förr.

Jag minns på trettioalet, då bodde där en familj som var så fattig att det var en skam. Du skulle inte tro det om du såg hur där såg ut. De hade två barn, en flicka och en pojke. Dem lekte jag gärna med, men det var inte ofta de fick ledigt. Så fort skolan var slut behövdes de för att dra sitt till stacken: gå i skogen efter bränne eller springa ärenden.

Så dog mannen och det var då det gick på tok på riktigt. Han hade tuberkulos. Han låg i kökssoffan och hostade och hostade. Han tynade bort som så många andra. Det var hemskt att se det ljusröda blodet i mungiporna i det där bleka, härjade ansiktet. Frun tog det hårt, det gjorde hon, men ingen hade kunnat ana vad hon skulle göra.

Fastän de var så fattiga ställde hon till med ett riktigt begravningsgille. Hela vägen här utanför var täckt med granris och utanför dörren hade de huggit och ställt upp två präktiga enar. Ingen förstod då varifrån hon fått pengar till ett sådant gille. Det fanns inga gränser vilken övermått av mat och dryck. Hade vi vetat att hon hade sålt deras enda ko, så skulle vi kanske ha förstätt varthän det barkade. Efter att de sista gästerna kört hem måtte hon ha trättat i de små en massa starkt, portvin eller punsch eller något. De luktade i alla fall fortfarande när de hittades. Hon hade kvävt dem med en kudde och sedan bäddat ner dem i sina sängar. Man hittade henne

hängande på vinden. Er vind. Hon hade klätt sig i mannens frack, den som han burit när de gifte sig.”

På natten vaknade Tova av att hon var kissnödig. Mörkret var kompakt i den vilsna skånska vinternatten. De spräckliga trasmattorna som på dagarna gav färg och karaktär till det lilla huset fungerade på natten som en landgång, en spång över det kalla furugolvet. Badrummet påminde Tova om en handikapptoalett: i badkaret fanns en sittbräda i högblank plast och ett rejält handtag hängde ner från taket. Den höga sittställning som gränslade toalettstolen kändes ovan. Tova oroade sig att det skulle komma utanför, men allt gick bra.

När hon kom tillbaka till sin kammare märkte hon genast doften. Det var en vänlig, tålmodig och sorgsen doft som av en bukett bortglömda ängsblommor som stod och visnade i ett övergivet lusthus. Det var doften av gammal kvinnokropp, torr och söt och vilsen. Hon vände sig mot fönstret och där kunde hon se konturen av den gamla gumman. Vad gör hon här? undrade Tova.

”Vet du...” Rösten lät oväntat stark i mörkret, nästan överväldigande. ”Vet du att om du går ner till havet en sommarnatt och ligger i bränningarna när klockan slår tolv, då kan du få se älgarna komma ner till vattnet för att lära sina små att simma.”

Skräcken hinner bara skrapa med klorna över ryggen innan Asta utan förklaring lämnar rummet. Utan ett ljud skrider hon in till sig. Tova känner vinddraget när hon passerar och hon rör sig så snabbt att en test av Tovas hår fladdrar till. Bara doften dröjer sig kvar, söt och sorgsen.

Julafton

Blidvädret fortsatte på julaftonen. Den stora klängrosen på husets södervägg pryddes fortfarande av ett par spridda små blekrosa kronblad. Ännu hade inte frosten kommit till Skåne denna vinter. Men morgonens dimma lättade och på eftermiddagen verkade molntäcket tunnas ut till en lättmjölkston där en fläck tinades upp av solen. Kanske kunde det bli en klar julnatt med frost, tänkte Tova, men på eftermiddagen tätade molntäcket och till Kalle Anka var det nermörkt. Tomtarnas vaktparad tågade som bäst förbi i teverutan när Tova kom att tänka på en sak.

”Jag tänkte på något som läraren sa i dag. Vi skulle ha en mys- och pysseldag med tända ljus på bänkarna och prata om jultraditioner och kåka pepparkakor. Han sa att jultomten är en ny uppfinning, du vet tomten som kommer med klapparna. Men han sa också att folk förr i tiden trodde att det fanns något som han kallade hustomtar, eller nissar. Dom tog hand om husdjuren och såg till att huset inte kom till skada. Och så sa han att man skulle hålla sig väl med tomten och absolut inte göra honom arg. Och viktigast var julafton, att man på kvällen skulle sätta ut ett fat med gröt åt honom som tack för årets arbete. Har du hört något om det?”

Asta satt i sin fåtölj och skärskådade sin dosett. De sju gånger fyra rutorna i den muntert röda plastlådan rymde hela den ballast som hennes kropp behövde för att inte kantra. Tova såg hennes läppar röra sig när hon räknade tabletterna. Hon förstod nu hur den gamla gummans tandrad kunde vara så jämn: det var löständer. Tova vämjdes vid insikten. Tanken att stoppa en läskig plastgom i munnen och sedan plocka ut den på kvällen. Hon hoppades att den inte skulle glappa när hon svarade. Asta lade undan dosetten och sade:

”Jovisst har jag hört om tomten, eller nissen skulle vi väl säga, men det var längesen nu. Jag tror inte att någon här har trott på nissen på många år. Men visst är det som du sa. Nissen var ingen rödklädd gosegubbe utan mer som en sur vaktmästare. Tänk dig en vaktmästare som alltid är arg. Tänk dig att om du någonsin gör något bus kommer han aldrig att glömma det, världens mest långsinta typ”.

Tova tänkte efter och svarade så:

”Den beskrivningen stämmer in på varenda skolvaktmästare jag har träffat!”

De skrattade tillsammans och i det ögonblicket var mostern glömd och föräldrarnas öde kändes lika avlägset som skolstarten nästa år. Asta böjde sig fram och klappade Tova på knäet.

”Nu, flicka lilla, ska vi fira en riktigt skånsk jul, du och jag, för det vill du väl?” Tova nickade och log genom tårarna. Robin Hood fick klara sig bäst han ville.

Så börjar ett julstök som Tova aldrig sett maken till: från köket mullrar senapsklotet i Höganässkålen och vågar man sig in där överväldigas man av brunkålsoset. Asta skrattar och torkar tårarna ur ögonen: det svider från de krossade senapsfröna när vattnet hållts i.

Från kallskafteriet plockas fram till julbordet: Brantevikssill, Prostens purjosill, glasmästarsill och kungen över dem alla: den garnerade sillsallaten med spritsad grädde, smaksatt med pepparrot; så den gravade laxen med sin dillgröna sås; ålen, både den flatrökta och några luade små snurringar; så den kalla korvmaten: pressyltan med små rödbetor, kalvskyltan med inlagd gurka, skinkan och Ystadkorven.

Asta har eldat i ugnen för det småvarma: Janssons frestelse lagad på Bintjepotatis och Grebbestadsansjovis med extra kryddpepparkorn för att hålla smakerna isär; de tjocka, glaserade revbensspjällen och alla kålrätterna, de små köttbullarna med en svag doft av timjan och så ur ugnen, den pösande omeletten som snart kuvas av svampstuvningens mäktiga massa, doftande av Madeira och kantarell.

En kagge svagdricka i sin träram baxas ur kallskafteriet och där inne väntar också ett stort fat ris à la Malta, komplett med gömd mandel och med hemmagjord hallonsylt ringlad i fantasifulla arabesker. Asta tar fram ett vörtbröd och en Mellbykavring och skär tunna skivor därav. Kavringen trilskas och hon får lägga hela sin vikt över kniven innan den mörkbruna skorpan ger med sig.

Tova rynkar på näsan när hon tar plasten av osten: en Gamle Ole och en Sorte Sara. Asta skrattar när hon ser Tova bära in ostbrickan på armlängds avstånd in till bordet i salen. Den stärkta, vita linneduken med de scharlakansröda broderierna bryts av två klarröda löpare med mossgröna fält och där står redan assietter med kulat smör.

”Lutfisk har jag aldrig frågat efter”, säger så Asta när hon med händerna i sidorna betraktar det dignande bordet. ”Hur tycker du själv? Reder vi oss utan lutfisken, tro?”

Tova nickar till svar. Jo, det kommer inte att gå någon nöd på dem.

”Men, ska vi inte ha någon potatis?”, undrar Tova men Asta skakar bestämt på huvudet.

”En gång om året blir det sovel, så väl som annat!”

När hon ser Tovas tomma blick brister hon i skratt:

”Du får ursäkta en gammal gumma. Går man som jag ensam hela dagarna märker man inte att man håller på att bli runtenom”.

Asta försvinner ut i köket och kommer tillbaka med en flaska bäsk och en Carlshamns flaggpunsch, båda immiga från frysen. Asta håller fram punschflaskan och viskar konspiratoriskt:

”Det är det enda som duger till klenäter och struvor. Vänta ska du få smaka!”

Tova hade aldrig känt sig skånsk. Hon hade tyckt sig ha en plikt att försvara sin småländska identitet mot det sävliga och dryga. Nu kändes det annorlunda. När hon halvåg i fåtöljen framför den öppna spisen och lyssnade till den sprakande brasan kände hon sig hemma igen. Hon förstod att den tunga maten och den söta punschen gjort sitt till, men mest var det Aastas förtjänst.

Fastän hon var däst och sömning, reste hon sig genast då hon hörde Asta kalla på henne från köket. Där stod hon med ett stort fat i lergods. Hon tog bort duken och visade vad där fanns. Skålen var till brädden fylld med risgrynsgröt, i dess mitt ett präktigt solöga av smältande smör och runtom en vallgrav av gräddmjölk.

”Du förstår vem gröten är till, eller hur?” Glada ögon spelade bakom glasögonen. Tova nickade. Så klart, tänkete hon, givetvis. Så tog hon försiktigt skålen i sina händer. Duken låg åter på plats och ett vackert utsirat handtag till en träslöv stack upp. Asta tryckte ett krokigt pekfinger till sina tunna läppar. Det betydde tyst, fast själv skrockade hon så kroppen hoppade, ett torrt och skrovligt låte djupt inifrån bröstet.

Tillsammans smög de ut från köket och ut i hallen. Där, bakom tyget till en gammal åkdyna, fanns dörren till loftet. Asta trollade fram en nyckel ur en förklädsficka och låste upp. Det gnisslade när dörren gick upp och Asta slog händerna för ansiktet i spelad förskräckelse. Tova var nära att tappa fatet, så hon skrattade. Men så samlade hon sig och smög uppför trappan, steg för steg mot den mörka vinden.

Det är en speciell lukt på en kallvind. Det är som att landskapets alla dofter koncentrerats dit. Den torra lukten av den porösa sandjorden blandades med den syrliga aromen från lådorna med Ingrid Marie och Cox Orange. Den höga takstolens virke verkade underligt poröst, som om husbocken också ätit sitt julbord där. Från takbjälken hängde malört i stora knippor. Det är den mest färglösa av växter och lika askgrå var den då den skördades på Bartolomeusnatten den 24 augusti. Den vispade Tova i ansiktet när hon tog första steget på loftgolvet. Blind i det kompakta mörkret viftade hon undan de torra kvistarna och kvävde en nysning och så valde hon att bara sätta ner skålen vid trappan. Hon kände efter så att handduken låg rätt och så smöghon ner igen. Asta nickade instämmande, som delade de en stor hemlighet.

Det var på natten hon kom på det. Hon låg i den gamla utdragssängen i kammaren under det tunga täcket. Hon tittade på mobilen och såg att klockan var kvart i tre. Hon skulle kunna hinna. Vad var det Asta hade sagt om juldagen? Hon skulle gå i julottan. När var det den började? Hade hon sagt klockan sex eller var det sju? Kyrkan måste ju vara den i Hörup, det förstod hon. Självt hade hon åkt förbi den flera gånger och förundrats över de smala tvillingtornen, som en Lunds domkyrka i miniatyr. Till Hörup kunde det vara en halvtimme i bil, om det var dåligt väglag och till det måste läggas tid för att göra sig i ordning och dricka kaffe. Tova räknade snabbt i huvudet och kom fram till att hon måste handla direkt om hon skulle vara säker på att hinna.

Del 4 - fjärde advent

Juldagen

Beslutsamt satte hon sig upp och så tyst hon kunde klädde hon på sig. Hon bad en bön om att nyckeln till loftet skulle ligga kvar i förklädsfickan men till sin besvikelse fann hon den tom. Istället smög hon ut i hallen och fann där till sin lättnad att nyckeln satt kvar i låset. Tova lade sin dunjacka över händerna och tryckte på med sin kropp mot dörren för att dämpa ljudet av nyckeln i låset. För att undvika att gångjärnens gnissel väckte Asta tog hon ett stadigt tag om handtaget, andades en gång djupt och slängde upp dörren med ett ryck. Hon hade räknat rätt: den gav inte ifrån sig ett pip. Nöjd klättrade hon med händer och fötter uppför trappan. Hon fann grötskålen som hon hade lämnat den. Ingen, vare sig möss eller tomtar, hade nallat av den. Med grötskålen i famnen tog hon sig försiktigt ner för trappan. Fotsteg för fotsteg och med rumpan som fender studsade hon sig långsamt ner.

Det var inte lätt att ta sig den korta vägen hem. Natten var så kompakt och kändes så påträngande att Tova var på väg att ge upp hela företaget. Men så kom hon att tänka på sin mobiltelefon. Hon kunde ju använda skenet från skärmen att lysa sin väg. Med grötskålen tryckt mot bröstet och med andra armen med mobiltelefonen utsträckt som en ficklampa trevade hon sig fram meter för meter. Hon kände sig förunderligt upprymd, stark och modig. För första gången skulle hon ta kommandot. Hon skulle visa att man inte kunde göra vad som helst med henne. Hon hade förstått vad som skulle göras och hon skulle också se till att det blev gjort. Sedan kunde de bo kvar i lugn och ro i ett hus som nu kunde bli ett hem.

Då hon kommit in på gården tändes tjuvlampan och hon kunde lägga undan mobiltelefonen. Dörren till ladan var stängd med en enkel klinka och med sin lediga hand häktade hon av den och öppnade dörren. Hon såg genast att det skulle bli svårt att ta sig upp till loftet med hjälp av stegen, men det var enda sättet. Snart skulle Asta vakna nere i sitt hus och börja undra var Tova höll hus. Hur skulle Tova kunna förklara vad hon nu gjorde? Det var oförlåtligt, det visste hon, men det stod så mycket på spel. Detta var den enda natten som kunde hjälpa eller stjälpas ett helt år. Om hon kunde blidka deras tomt skulle allt vändas till det bättre. En skål bräddfyllt med gröt var en fredsgåva som måste godtas, tänkte hon. Med ena armen krokade hon om den högsta pinnen hon kunde nå och med grötskålen i ett fast grepp började hon kämpa sig uppför stegen.

När Tova vaknade på juldagsmorgonen märkte hon att hon log. Det kändes ovant, men som om det kunde bli en god vana. Hon lyssnade efter ljud men allt var tyst. Asta hade inte kommit hem från julottan ännu. Tova låg kvar en stund och mornade sig och såg hur dagern långsamt tog över. På köksbordet fann hon frukosten framdukad. Det var ett likadant fat risgrynsgröt som hon några timmar tidigare hade lyckats bära uppför en lodrät trappa utan att spilla en droppe. Grötfatet hade hon lämnat där, sin livsförsäkring, hennes och mammans.

Tova hade förstått att allt elände, alla olyckor som drabbat familjen kommit sig av att tomten inte fått sin gröt. Det var mer än det. De hade inte trott på tomten, inte vetat om att de flyttat in i ett hus där tomten redan bodde. Tova kunde lätt sätta sig in i hur tomten måste ha känt sig. Även hon hade behandlats som luft på sin nya skola och visste hur sårande det kändes. Därför var det så viktigt med gröten. Det var en fredsgåva, en olivkvist. Nu skulle tomten förstå att hans hjälp uppskattades, att de åter trodde på honom. Sedan skulle friden sänka sig över deras hus.

Hon satte sig ner och tog en sked. Gröten var god men litet besk. Hon pudrade över från sockerströaren och fortsatte äta. Ändå ville inte smaken ge med sig. Hade Asta tagit fel och lagt i bittermandel istället? Det smakade till och med beskare nu, så hon reste sig från bordet. I svalen stod syltburkar, det visste hon. Benen svajade under henne när hon försökte gå och svarta fält drog förbi hennes blick. Hon fick ta stöd mot diskbänken för att inte ramla. Jag är väl utmattad, tänkte hon. Först all julmaten och sedan uppdraget med gröten. Hon log igen när hon tänkte på hur försåtligt hon hade handlat. Tova, den handlingskraftiga.

I skafferiet hittade hon en burk hallonsylt och med hjälp av diskbänken och skänken kom hon tillbaka till sin plats. Hon kände sig besynnerligt bortdomnad och när hon satte sig ner kunde hon inte känna sätet. Och det var ju väldigt vad händerna skakade. Var hon verkligen så trött? Det verkade inte bättre, men nu kände hon något annat, en brännande törst. Att hon hade blivit så törstig kunde hon inte förstå. Som i ett slag kände hon att hon måste dricka, dricka nu direkt, ett stort glas, nej, en hink vatten.

Hon såg snarare än kände att hon kräktes. Över bordsduken vällde en gråvit gröt med röda stänk i. Tårarna steg och brände i hennes ögon och nu kände hon hur kräket rann ner för bordet och lade sig i hennes knä, varmt och hemvant med vikten av en fet innekatt. Med en desperat ansträngning försökte hon skjuta tillbaka sin stol men istället välte den. Hon föll baklänges och landade på rygg med en dov duns. Hon kände inte smärtan när bakhuvudet studsade mot golvet, för inom henne brände en eld som var värre än allt annat. Om hon bara kunde sluta kräkas skulle hon dricka. Hon vred på huvudet för att bedöma avståndet till vattenkranen.

Då ser hon det, paketet. Hon känner igen det, för det är ett likadant paket som hon varit med sin pappa och handlat hos Lantmännen. Genom grumliga linser ser hon den gula etiketten med den svarta silhuetten av en råtta med ett rött kors över. Hon förstår nu vad hon har gjort, hur hon har lönat Aastas godhet. Hon inser att hon har dragit döden till också detta hus.

Ett år, tänker hon, ett år till nästa julnatt. Så lång tid måste förflyta innan hon får nästa tillfälle att skapa fred. Kommer Asta att klara ett år till utan en tomtes hjälp? Kommer hon inte att glömma spisplattan på, råka backa ut på vägen utan att se sig för, ta ett oförsiktigt steg nerför den osandade trappan? Tova vet hur förslagen en tomt kan vara. Hon vet hur lätt en olycka kan råka hända när man har stött sig med nissen.

Tova inser vidden av sitt misstag. Hon har orsakat en katastrof. När hon tog ner tomtegröten från loftet för att ge den till den egna hustomten hade hon ingen tanke på hur Aastas tomt skulle ta det. Det vet hon nu.

Det sista hon hör är ett ljust skratt, som ett barns och när hon mödosamt vältrar över på ena sidan ser hon en liten gråklädd gestalt tassa ut ur köket. Han nynnår förnöjt på en melodi som Tova känner igen. Hennes tankar är tunna och sköra nu, nästan genomskinliga i dödens närvaro. Men ännu lever hennes själ och melodin hon hör väcker ett minne till liv, ett minne av riktiga jular med mamma och pappa och visan de sjöng när de dansade runt granen. Och nästan omärkligt, med läpparna tryckta mot den vassa skarven i linoleummattan, fyller hon i det sista av sången: "Tipp-tipp-tapp."

Och utanför fönstret börjar snön äntligen att falla.